

Gymnadenia (Pětiprstka)

čeleď: Orchidaceae

Roste v Evropě a Asii nejčastěji v alpinském stupni. Patří mezi terestrické orchideje a trvalky. Pod zemí vytváří prstnatě dělené hlízky. Stonek je vzpřímený. Listy má dlouhé, zelené, vyrůstající z paty stonku. Výše na stonku se objevují listy také, ale ty jsou pouze drobné. Kvete v průběhu léta v klasu délky 5 - 30cm skládajícím se z až 150 malých květů. Barva se pohybuje mezi fialovou, růžovou a bílou. Plodem je tobolka.

Vyhovují ji vlhké sniženiny.

Gymnadenia archiducis-joannis

synonyma: *Nigritella archiducis-joannis*, *Nigritella rubra* subsp. *archiducis-joannis*

oblasti: Rakousko

Pochází z Rakouska.

Gymnadenia austriaca

synonyma: *G. nigra* subsp. *austriaca*, *Nigritella austriaca*, *Nigritella nigra* subsp. *austriaca*

oblasti: Alpy, Pyreneje

Pochází ze střední Evropy a Pyrenejí. Existují vnitrodruhové taxony:

- var. *austriaca* - střední Evropa
- var. *gallica* - Pyreneje, západní Alpy

Gymnadenia bicornis

oblasti: JZ Čína, Střední Asie, Xizang (Tibet)

Pochází z Tibetu.

Gymnadenia borealis

synonyma: *G. conopsea* subsp. *borealis*, *G. conopsea* subsp. *montana*, *G. conopsea* var. *borealis*, *G. conopsea* var. *montana*, *Habenaria gymnadenia* var. *borealis*

oblasti: S Evropa, Střední Evropa

Pochází ze severní a střední Evropy.

Gymnadenia borelii

Gymnadenia buschmanniae

synonyma: *Nigritella buschmanniae*, *Nigritella rubra* subsp. *buschmanniae*

oblasti: Itálie

Pochází z Itálie.

Gymnadenia carpatica

synonyma: *Nigritella angustifolia* var. *carpatica*, *Nigritella carpatica*, *Nigritella nigra* subsp. *carpatica*, *Nigritella nigra* var. *carpatica*

Gymnadenia cenisia

oblasti: Francie

Pochází z Francie.

Gymnadenia conopsea (Pětiprstka žežulník)

synonyma: *Dactyloдения comigera*, *Dactylogymnadenia comigera*, *G. alpina*, *G. anisoloba*, *G. comigera*, *G. conopsea* f. *albiflora*, *G. conopsea* f. *crenulata*, *G. conopsea* f. *elatior*, *G. conopsea* f. *gracilis*, *G. conopsea* f. *monticola*, *G. conopsea* f. *niphobia*, *G. conopsea* f. *praecox*, *G. conopsea* f. *schurii*, *G. conopsea* f. *serotina*, *G. conopsea* f. *sublobata*, *G. conopsea* f. *transsilvanica*, *G. conopsea* f. *trifida*, *G. conopsea* subsp. *alpina*, *G. conopsea* subsp. *angustifolia*, *G. conopsea* subsp. *comigera*, *G. conopsea* subsp. *peloria*, *G. conopsea* subsp. *pyrenaica*, *G. conopsea* subsp. *serotina*, *G. conopsea* var. *albiflora*, *G. conopsea* var. *alpina*, *G. conopsea* var. *angustifolia*, *G. conopsea* var. *bieczensis*, *G. conopsea* var. *caucasica*, *G. conopsea* var. *clavata*, *G. conopsea* var. *crenulata*, *G. conopsea* var. *friesica*, *G. conopsea* var. *lapponica*, *G. conopsea* var. *latifolia*, *G. conopsea* var. *leucantha*, *G. conopsea* var. *neglecta*, *G. conopsea* var. *platyphylla*, *G. conopsea* var. *praecox*, *G. conopsea* var. *pyrenaica*, *G. conopsea* var. *serotina*, *G. conopsea* var. *sibirica*, *G. conopsea* var. *trifida*, *G. conopsea* var. *ussuriensis*, *G. gracillima*, *G. ibukiensis*, *G. ornithis*, *G. pseudoconopsea*, *G. pyrenaica*, *G. sibirica*, *G. splendida*, *G. splendida* subsp. *odorata*, *G. transsilvanica*, *G. vernalis*, *G. wahlenbergii*, *G. x densiflora* var. *candida*, *Habenaria conopsea*, *Habenaria gymnadenia*, *Orchigymnadenia comigera*, *Orchis conopea*, *Orchis conopea* var. *albiflora*, *Orchis conopea* var. *major*, *Orchis conopsea*, *Orchis ornithis*, *Orchis peloria*, *Orchis pseudo-conopsea*, *Orchis pseudoconopea*, *Orchis pseudoconopsea*, *Orchis setacea*, *Orchis suaveolens*, *Platanthera conopsea*, *Satyrium conopseum*

oblasti: Andalusie, Connecticut, Česká republika, Írán, Irsko, Itálie, Katalánsko, Německo, Polsko, Střední Asie, Švýcarsko, V Asie, Z Asie

Roste od Evropy po teplejší části východní Asie. Patří mezi trvalky. Dorůstá výšky 10 - 55 (i 70)cm. Listy jsou úzce až široce kopinaté s podélným rýhováním. Kvete v klasu růžovými až fialovými květy (velkými 1,5 - 2cm) s ostruhami a širším pyskem. Vydávají mírnou vůni. Plodem je tobolka. Patří mezi ohrožené druhy C3 a je zapsána v CITES. Existují vnitrodruhové taxony:

- subsp. *conopsea* (Pětiprstka žežulník pravá) - výška 25 - 55cm; květenství řídké, pysk má délku (4,7 -) 5mm, šířku 5 (i 5,5)mm; mezické louky a pastviny
- subsp. *densiflora*
- subsp. *montana* (Pětiprstka žežulník horská) - předšumaví, Bílé Karpaty, Krkonoše; výška 35 - 75cm; hustší květy, pysk dlouhý (5,4 -) 5,6mm, široký 6,7 (i 8)mm

- var. *ussuriensis*

Vyhovují mu sušší trávníky, rašeliniště, světlé porosty. Má ráda vápno.

Fotografie převzata z <http://www.vkolacek.cz/> .

Gymnadenia corneliana

synonyma: *G. corneliana* f. *bourneriasii*, *G. corneliana* f. *vesubiana*, *G. corneliana* var. *bourneriasii*, *G. corneliana* var. *vesubiana*, *Nigritella corneliana*, *Nigritella corneliana* ssp. *bourneriasii*, *Nigritella corneliana* subsp. *bourneriasii*, *Nigritella corneliana* var. *bourneriasii*, *Nigritella lithopolitana* ssp. *corneliana*, *Nigritella lithopolitana* subsp. *corneliana*, *Nigritella nigra* ssp. *corneliana*, *Nigritella nigra* subsp. *corneliana*

oblasti: Itálie, JZ Alpy

Pochází z jihozápadních Alp. Kvete růžovými květy. Existuje vnitrodruhový taxon:

- var. *bourneriasii*/*Nigritella corneliana* subsp. *bourneriasii*

Gymnadenia crassinervis

synonyma: *Herminium chiwui*

oblasti: Čína

Patří mezi endemity Číny.

Gymnadenia densiflora (Pětiprstka hustokvětá)

synonyma: *G. anisoloba*, *G. conopsea* subsp. *densiflora*, *G. conopsea* var. *elatior*, *G. conopsea* var. *magna robusta*, *G. conopsea* var. *major*, *G. conopsea* var. *paludosa*, *Orchis densiflora*

oblasti: Česká republika, Itálie, Kavkaz, Malá Asie (Anatolie), Švédsko

Roste ve střední a severní Evropě po Kavkaz a Malou Asii. Patří mezi trvalky. Dorůstá výšky 0,3 - 1m. V přízemí vytváří 4 - 8 kopinatých světlezelených listů délky do 26cm. Kvete ve válcovitém hustém klasu dlouhým až 30cm s 40 - 150 růžovými vonnými květy. Plodem je tobolka. Patří mezi chráněné druhy C1 a je zapsána v seznamu CITES.

Vyhovuje ji vlhká půda a plné slunce.

Fotografie převzata z <http://www.vkolacek.cz/> .

Gymnadenia dolomitensis

oblasti: J Alpy

Pochází z jižních Alp.

Gymnadenia emeiensis

oblasti: Sichuan

Pochází z Číny z provincie Sichuan.

Gymnadenia frivaldii

synonyma: *G. frivaldii* f. *richteri*, *G. friwaldskyana*, *G. richteri*, *Leucorchis frivaldii*, *Leucorchis friwaldskyana* f. *richteri*, *Pseudorchis frivaldii*

oblasti: J Karpaty, Jugoslávie, Maďarsko

Roste od Balkánského poloostrova po jižní Karpaty.

Gymnadenia gabasiana

synonyma: *Nigritella gabasiana*, *Nigritella nigra* subsp. *gabasiana*, *Nigritella rhellicani* subsp. *gabasiana*

oblasti: Pyreneje

Pochází z Pyrenejí.

Gymnadenia lithopolitana

synonyma: *Nigritella lithopolitana*, *Nigritella nigra* subsp. *lithopolitana*

oblasti: Itálie, JV Alpy

Pochází z jihovýchodních Alp.

Gymnadenia microgymnadenia

oblasti: S Čína

Pochází ze severní Číny.

Gymnadenia neottiioides

oblasti: Mexiko

Pochází z Mexika.

Gymnadenia nigra

synonyma: *G. miniata*, *G. nigra*, *G. nigra* var. *longibracteata*, *Gymnigritella brachystachya*, *Gymnigritella megastachya*, *Habenaria nigra*, *Nigritella angustifolia*, *Nigritella angustifolia* f. *longibracteata*, *Nigritella brachystachya*, *Nigritella fragrans*, *Nigritella hybrida*, *Nigritella megastachya*, *Nigritella miniata*, *Nigritella nigra*, *Nigritella nigra* f. *longibracteata*, *Nigritella suaveolens*, *Orchis atropurpurea*, *Orchis miniata*, *Orchis moritziana*, *Orchis nigra*, *Orchis reichenbachii*, *Satyrium nigrum*, *Sieberia nigra*

oblasti: Itálie, Izrael, Katalánsko, Německo

Pochází z Evropy a Izraele. Dorůstá výšky 5 - 25cm. Kvete tmavěčervenými květy.

Gymnadenia odoratissima (Pětiprstka vonná)

synonyma: *G. graminea*, *G. heteroglossa*, *G. odoratissima* f. *borealis*, *G. odoratissima* f. *carpathica*, *G. odoratissima* f. *stenostachya*, *G. odoratissima* subsp. *longicalcarata*, *G. odoratissima* var. *borealis*, *G. odoratissima* var. *carpathica*, *G. odoratissima* var. *heteroglossa*, *G. odoratissima* var. *idea*, *G. odoratissima* var. *pyrenaica*, *G. odoratissima* var. *stenostachya*, *G. odoratissima* var. *suaveolens*, *G. rhodopea*, *G. suaveolens*, *Habenaria odoratissima*, *Orchis erubescens*, *Orchis odoratissima*, *Orchis pyrenaica*, *Satyrium odoratissimum*

oblasti: Itálie, Katalánsko, Německo, Polsko, Rakousko, Švýcarsko, V Alpy

Pochází z Evropy. Patří mezi trvalky. Dorůstá výšky (15 -) 20 - 40 (i 50)cm. Listy mají čárkovitý až kopinatý tvar a jsou umístěny u báze rostliny. Kvete narůžovělými květy ve válcovitém klasu dlouhým do 15cm, korunní lístky jsou růžové až světlečervené, zpravidla nažloutlé nebo bílé, pysk má šířku 3 - 5mm a ostruha má max. délku jako semeník. Plodem je tobolka délky 4 - 6mm. Je zapsána v seznamu CITES. U nás je již zřejmě vyhynulá a patří do kategorie A1. Existují vnitrodruhové taxony:

- subsp. *longicalcarata* - Španělsko
- subsp. *odoratissima*

Vyhovují ji vlhčí louky, křoviny, atp. s vápencovým podkladem a dostatkem živin.

Gymnadenia orchidis

synonyma: *G. cylindrostachya*, *G. delavayi*, *G. habenarioides*, *G. himalayica*, *G. microgymnadenia*, *G. orchidis* var. *pantlingii*, *G. souliei*, *G. violacea*, *Habenaria microgymnadenia*, *Habenaria orchidis*, *Habenaria stoliczkae*, *Orchis cylindrostachya*, *Peristylus orchidis*, *Platanthera orchidis*

oblasti: Bhútán, Himálaj, Pákistán, Sichuan, Yunnan

Roste od Himálaje po Čínu. Dorůstá výšky 30 - 60cm. Pod zemí vytváří dlanitě dělené hlízky. Listů má 3 - 5 ks, jsou vzpřímené, podlouhlé, špičaté, dlouhé do 12cm a široké 3,5cm. Květenství je husté, válcovité, dlouhé 10 (i 12)cm, listeny jsou vejčitékopinaté, zašpičatělé, vlastní květy jsou růžovo, dorsální kališní lístky vejčité, dlouhé 5mm, široké 3 (i 3,5)mm, laterální kališní lístky jsou užší, podlouhlé, dlouhé 6mm, široké 2,5 (i 3)mm, korunní lístky jsou široce vejčité, dlouhé 5mm a široké 4mm.

Gymnadenia propinqua

oblasti: Mexiko

Pochází z Mexika.

Gymnadenia rhellicani

synonyma: *G. cenisia*, *G. rhellicani* var. *robusta*, *G. robatschiana*, *Nigritella cenisia*, *Nigritella nigra*

subsp. rhellicani, Nigritella nigra var. fulva, Nigritella nigra var. rosea, Nigritella rhellicani, Nigritella rhellicani f. fulva, Nigritella rhellicani subsp. cenisia, Nigritella rhellicani var. robusta, Nigritella rhellicani var. rosea

oblasti: Itálie, Z Alpy

Pochází ze západních Alp. Existuje vnitrodruhový taxon:

- var. robusta/Nigritella rhellicani var. robusta

Gymnadenia rubra

synonyma: G. dolomitensis, G. nigra subsp. rubra, G. nigra var. rubra, Nigritella dolomitensis, Nigritella nigra subsp. rubra, Nigritella nigra var. rubra, Nigritella rubra, Nigritella rubra f. carpatica, Nigritella rubra f. wettsteinii, Nigritella rubra subsp. dolomitensis

oblasti: Střední Alpy, V Alpy

Pochází ze středních a východních Alp.

Gymnadenia runei

synonyma: Gymnigritella runei, Nigritella nigra subsp. runei, Nigritella runei

Gymnadenia stiriaca

synonyma: G. rubra var. stiriaca, Nigritella rubra subsp. stiriaca, Nigritella stiriaca

oblasti: Rakousko

Pochází z Rakouska.

Gymnadenia taquetii

oblasti: Korea

Pochází z Koreje.

Gymnadenia widderi

synonyma: Nigritella rubra subsp. widderi, Nigritella widderi

oblasti: S Itálie, Střední Itálie, SV Alpy

Pochází ze severovýchodu Alp a střední Itálie.

Gymnadenia x breinerorum

oblasti: Francie

Pochází z Francie. Jedná se o hybrid G. cenisia x G. corneliana.

Gymnadenia x chanousiana

synonyma: *Gymnigritella girodii*, *Gymnigritella suaveolens*, *Orchis x suaveolens*

oblasti: Francie

Pochází z Francie. Jedná se o hybrid *G. cenisia* x *G. conopsea*.

Gymnadenia x delphineae

synonyma: *G. x breinerorum*, *Nigritella x delphineae*

oblasti: Francie

Pochází z Francie. Jedná se o hybrid *G. corneliana* x *G. rhellicani*.

Gymnadenia x densiflora

synonyma: *G. conopsea* subsp. *densiflora*, *G. conopsea* subsp. *intermedia*, *G. conopsea* var. *densiflora*, *G. conopsea* var. *intermedia*, *G. x gracillima*, *G. x hybrida*, *G. x intermedia*, *G. x pseudoconopsea*, *G. x sabandoi*, *G. x zardinii*, *Habenaria gymnadenia* var. *densiflora*, *Orchis conopsea* var. *densiflora*, *Orchis densiflora*, *Orchis x densiflora*, *Satyrium conopseum* var. *densiflorum*

Gymnadenia x eggeriana

oblasti: Francie

Pochází z Francie. Jedná se o hybrid *G. austriaca* var. *gallica* x *G. rhellicani*.

Gymnadenia x godferyana

synonyma: *Gymnigritella godferyana*

oblasti: Alpy

Pochází z Alp. Jedná se o hybrid *G. conopsea* x *G. rubra*.

Gymnadenia x heufleri

synonyma: *Gymnigritella heufleri*, *Nigritella x heufleri*

oblasti: Alpy

Pochází z Alp. Jedná se o hybrid *G. nigra* x *G. odoratissima*.

Gymnadenia x intermedia

oblasti: Evropa

Pochází z Evropy. Jedná se o hybrid *G. conopsea* x *G. odoratissima*. Existují vnitrodruhové taxony:

- *nothosubsp. intermedia* - Evropa
- *nothosubsp. proxima* - jihozápadní Evropa, hybrid *G. conopsea* x *G. odoratissima* subsp. *ongicalcarata*

Gymnadenia x *pyrenaeensis*

synonyma: *Gymnigritella pyrenaica*

oblasti: Pyreneje

Pochází z Pyrenejí. Jedná se o hybrid *G. conopsea* x *G. gabasiana*.

Gymnadenia x *robatschiana*

oblasti: Francie

Pochází z Francie. Jedná se o hybrid *G. cenisia* x *G. rhellicani*.

Gymnadenia x *truongiae*

synonyma: *Gymnigritella truongiae*

oblasti: Francie

Pochází z Francie. Jedná se o hybrid *G. conopsea* x *G. corneliana*.

Gymnadenia x *turnowskyi*

synonyma: *Gymnigritella turnowskyi*

oblasti: Rakousko

Pochází z Rakouska. Jedná se o hybrid *G. conopsea* x *G. lithopolitana*.

Gymnadenia x *wettsteiniana*

synonyma: *G. x bornmuelleri*, *Neottia x wettsteiniana*, *Nigritella x wettsteiniana*

oblasti: Alpy

Pochází z Alp. Jedná se o hybrid *G. nigra* x *G. rubra*.

Další informace:

<http://botany.cz/cs/gymnadenia-conopsea/>

<http://kvetiny.atlasrostlin.cz/petiprstka-vonna>

<http://orchideje.net/Gymnadenia%20conopsea.html>

<http://prirodakarlovaska.cz/clanky/960-petiprstka-zezulnik-gymnadenia-conopsea>

<http://www.kvetenacr.cz/detail.asp?IDdetail=781>

<http://www.naturabohemica.cz/gymnadenia-conopsea-conopsea/>

<https://www.rostliny.net/>